

حرمت خود، نگرش فرزند به والدین و زورگویی در دانش آموزان مدرسه

معصومه مرادیان^۱

فرحناز کیان ارثی^۲

محمود نجفی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۹

چکیده

هدف این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی، تعیین سهم حرمت خود و نگرش فرزند به والدین در پیش بینی زورگویی در دانش آموزان دختر و پسر مقطع دبیرستان دولتی شهرستان بجنورد (۹۳-۹۲) بود. ۴۰۰ دانش آموز (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) با استفاده از نمونه گیری خوشه ای انتخاب و به پرسش نامه های آزمون سنجش روابط نوجوانان همسال (پارادا، ۲۰۰۰)، آزمون سنجش حرمت خود (روزنبرگ، ۱۹۶۵) و آزمون سنجش نگرش فرزند به والدین (والتر دیلیو هودسن، ۱۹۷۶) پاسخ دادند. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار spss 18 در دو سطح بهره گرفته شد. در سطح آمار توصیفی با استفاده از شاخص های آماری میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون نتایج ارائه شد. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای پرسش نامه های آزمون سنجش روابط نوجوانان همسال برای زورگویی کلامی، جسمانی، اجتماعی به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۷۶، ۰/۷۹ و برای قربانی شدن کلامی، جسمانی، اجتماعی به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۷۷، ۰/۷۸ می باشد؛ همچنین آلفای کرونباخ برای آزمون سنجش حرمت خود ۰/۸۲، و برای آزمون سنجش نگرش فرزند به والدین، مادر ۰/۹۱ و پدر ۰/۹۳، بوده است که همگی معنادار بوده اند و بیانگر اعتبار درونی این پرسشنامه ها می باشند. مبتنی بر نتایج، بین زورگویی کردن، قربانی شدن، حرمت خود و نگرش فرزند به والدین رابطه معناداری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: حرمت خود، نگرش فرزند به والدین، زورگویی، دانش آموزان مدرسه

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران: moradyanm@yahoo.com

^۲ استادیار گروه روانشناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول) kianersi@gmail.com

^۳ دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران: najafy2001ir@yahoo.com

مقدمه

مفهوم "زورگویی" در مدرسه وقتی برای نوجوانان اهمیت پیدا می کند که او خود را در کلنجار رفتن با محیط پیرامونش برای یافتن جایگاهی در بین دوستان خود می یابد. نتیجه تازه ترین تحقیقات زمینه یابی، میزان شیوع زورگویی را در بین دانش آموزان کشورهای مختلف قریب به ۵۰٪ گزارش می کند (وانگ، لاک، لو و ما؛ ۲۰۰۸؛ هینگهام، گاردنر و سوزان والکر؛ ۲۰۰۹؛ بلک، وینلز و واشینگتون؛ ۲۰۱۰) که رشد قابل توجهی داشته است. براساس پژوهشی در ایالات متحده ی امریکا در نمونه ای بالغ بر ۱۵۶۸۶ دانش آموز کلاس ششم تا دهم حدود ۲۹٪ دانش آموزان درگیر زورگویی بوده اند (ناتسل^۵ و همکاران، ۲۰۰۱؛ به نقل از گوفین و آویتزر؛ ۲۰۱۲). محققان بین المللی گزارش دادند که تقریباً از هر ۱۰ کودک ۳ کودک چه به عنوان زورگو یا قربانی با زورگویی درگیرند (پاپانیکولوف، چاتزیکاسما، کلیو؛ ۲۰۱۲). مفهوم زورگویی در مدرسه را اینگونه می توان تعبیر کرد: یک شخص به شخص یا اشخاص دیگر صدمه و آسیب وارد می کند، از آنها سوء استفاده می کند و برای آن ها به طور پیوسته مزاحمت ایجاد می کند (اوک و اسلان؛ ۲۰۱۰). زورگویی تنها در بین بچه هایی که زورگو هستند و یا مورد زورگویی واقع می شوند، اتفاق نمی افتد، بلکه پدیده ای گروهی است که سایر کودکان نیز در آن شرکت می کنند، در واقع زورگویی یک نوع خشونت سطح پایین به شمار می آید. در حقیقت، اولین جزء توصیفی تعریف زورگویی، رفتار پرخاشگری عمدی است (چن و آستر؛ ۲۰۱۰). تازه ترین مطالعات انجام شده، ۴ شکل از زورگویی مدرسه را بررسی می کند (فیزیکی، کلامی، ارتباطی و اینترنتی) (ساوریر، میشنا، پیپلر و وینر؛ ۲۰۱۱). زورگویی می تواند شکل های مختلفی به خود بگیرد، شامل فیزیکی (به عنوان مثال: آسیب زدن، آب دهان انداختن)، کلامی (به عنوان مثال: تهدید، توهین)، اجتماعی (به عنوان مثال: محرومیت اجتماعی و شایعه پراکنی) و زورگویی مجازی (به عنوان مثال: پیام های شرورانه که در فضای اینترنت و گوشی های موبایل پخش می شوند) زورگویی

¹. Bullying

². Wang, Lok, Lo & Ma

³. Henningham, Gardner & Susan Walker

⁴. Black, Weinles & Washington

⁵. Nansel

⁶. Gofin & Avitzour

⁷. Papanikolaou, Cgatikosma & Kleio

⁸. Ok & Aslan

⁹. Chen & Aster

¹. Sawyer, Mishna, Pepler & Wiener⁹

می‌تواند مستقیم باشد (به عنوان مثال: رو در رو) یا غیر مستقیم (به عنوان مثال: اعمال مخرب بدون رویارویی مانند محرومیت اجتماعی) (ساویر و همکاران، ۲۰۱۱). در مورد عوامل موثر بر رشد زورگویی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند عوامل فردی، اجتماعی و خانوادگی با زورگویی کردن یا قربانی شدن مرتبط هستند (سنتناک، گاوین، آرنود، مولکو، گادآ، گابهاین؛ ۲۰۱۱). تحقیقاتی که درباره پدیده زورگویی و قربانی شدن هستند متقابلاً تحت تاثیر فرد، خانواده، مدرسه، گروه همسالان و جامعه هستند. هر فرد در تعامل با زورگویی ویژگی‌های خاص خود را به ارمغان می‌آورد. شخصیت، متغیرهای روانشناختی و صفات فردی با دیگر زمینه‌های زیستی- اجتماعی زورگویی تعامل می‌کنند، در حالی که متغیرهای فردی نقش برجسته‌ای در زورگویی و قربانی شدن بازی می‌کنند. پژوهشگران، اسنادی ارائه می‌دهند که انتقال از مقطع ابتدایی به مقطع بالاتر عامل استرس زای بالقوه‌ای است که نشان دهنده نتایج منفی در رابطه با عوامل احساسی، عاطفی و روانی برای برخی از دانش آموزان است که منجر به افزایش موقتی زورگویی در طول اوایل نوجوانی می‌شود (جیمرسون و فورلانگ، ۲۰۰۶). اکثر محققان بر این مورد تمرکز می‌کنند که چگونه روش‌های تربیت، پرورش و انضباط انتخاب شده به وسیله والدین بر چگونگی نمایشگری رفتار ارباب یا قربانی کردن در میان کودکان تاثیر دارد (پاپانیکولوف و همکاران، ۲۰۱۱). در خانواده‌هایی که فرزندپروری قدرت‌طلب حکمفرماست، کودکان زورگو یا قربانی به میزان بیشتری دیده می‌شوند (آتیک، ۲۰۰۶). قدرت طلبی خصوصیتی است که به وسیله سخت‌گیری بالا و تنبیه مشخص می‌شود. شواهد نشان می‌دهد کودکانی که به عنوان زورگو/ قربانی تعریف می‌شوند، والدینشان قدرت طلب، تنبیه کننده و غیر حمایت‌گر توصیف می‌شوند (آتیک، ۲۰۰۶). زورگویی از خانه شروع می‌شود، کودکان تهاجم به سمت دیگران را با تماشای روزانه تعاملات اعضای خانواده شان بخصوص به کسانی که قدرت آنها بیشتر از خودشان است، یاد می‌گیرند. والدینی که به دلایل مالی یا دیگر مشکلات زناشویی/ شخصی دچار استرس هستند، ارتباط ضعیفی با فرزندان خود دارند، با خصومت و فاصله و با استفاده از شیوه‌های افراطی تلاش می‌کنند تا نظم و انضباط را به اجرا درآورند، منجر به رفتارهای زورگویی در فرزندانشان می‌شوند. همچنین تحقیقات نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری به خصوص سبک‌های مستبدانه و طرد کننده و رفتارهایی خشن همراه با

تنبیه کردن، منجر به پرخاشگری در کودکان می شود (جورجیو، ۲۰۰۸). ویژگی های فردی، همسالان و خانواده به وضوح زورگویی و قربانی شدن را تحت تاثیر قرار می دهند، خصوصیات جامعه ای که این کودکان در آن زندگی می کنند و مدرسه نیز می تواند تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم بر این رفتارها داشته باشد. محیط خانه اغلب به عنوان اولین نهاد اجتماعی برای کودکان شناخته می شود، آسیبی که در خانه به وجود آمده باشد اغلب قابلیت اصلاح شدن ندارد. بدون شک خانواده یک نهاد اجتماعی مهم است و بعد از آن می توان مدرسه را نام برد. والدین اولین کسانی هستند که با کودک ارتباط برقرار می کنند و تاثیرگذارترین برخوردها و تعاملات را در شکل گیری ساختار زندگی آینده کودک دارند. اندیشمندان دریافته اند که ادراک کودکان از این نوع تعاملات بسیار مهم تر از تجربه ی عملی چنین تعاملاتی است (بالدری، ۲۰۰۳ به نقل از لی، ۲۰۱۰). شواهد تجربی نیز، اهمیت نقش باورها و ادراکات فردی را در سلامت، بیماری روانی، احساس خطر و خشونت (مارکوویتز، ۲۰۱۱) و بروز زورگویی و تشدید آن را برحسب ادراک از محیط خانواده مورد تاکید قرار می دهد. تجربیات زورگویی و قربانی شدن با حرمت خود پایین ارتباط دارد در یک مطالعه از دانش آموزان سوئدی، آندرشد^۱، کر^۲، استاتین^۳ (۲۰۰۱؛ به نقل جیمرسون، ۲۰۰۶) دانش آموزان درگیر در زورگویی مدرسه به احتمال زیاد شبیه به همان دانش آموزانی اند که مرتکب خشونت در جامعه می شوند. دانش آموزان درگیر در زورگویی مدرسه هم چنین با احتمال بیشتری قربانیان خشونت در جامعه هستند. براساس بررسی هایی که از فرد، همسالان، خانواده، مدرسه و متغیرهای جامعه که در زورگویی و قربانی شدن دخالت دارد، به عمل آمده نشان دهنده ارتباط و تعامل بین این سیستم های مختلف است که برای درک چهارچوب اجتماعی و زیست محیطی در اوایل نوجوانی بسیار مهم است. همچنین پژوهشگران معتقدند که بهتر است به منظور پیشگیری از رفتار مخرب، مدارس مجهز به کنترل سیستماتیک اجتماعی شوند. همچنین از دیگر پیش بینی کننده های زورگویی حرمت خود پایین می باشد، کودکان با حرمت خود بالا گزارش دادند که کمتر توسط همسالانشان قربانی می شوند. کودکانی که از سن پیش دبستانی و ابتدایی در زورگویی درگیرند چه به عنوان زورگو و قربانی و چه زورگو/قربانی حرمت خود آنها به طور قابل توجهی پایین است. زورگو/قربانی ها در همه سنین حرمت خود پایین تری از همه گروه های دیگر

1. Georgiou

2. Andershed

3. Kerr

4. Stattin

داشتند. همچنین اغلب کودکانی که قربانی می‌شوند و مورد آزار دیگران واقع می‌شوند در همه سنین حرمت خود پایینی داشتند. در مجموع مطالعات دلالت بر شکل‌گیری زورگویی در محیط‌های خانوادگی دارد که روابط مبهم و ناهماهنگ، مشخصه آن است (احمد و بریس ویت، ۲۰۰۴). از این رو، با توجه به شیوع روزافزون زورگویی در میان نوجوانان که به عنوان پیش‌زمینه‌ای برای بروز خشونت‌های مدرسه‌ای شدیدتر شناخته می‌شود و همچنین افت کیفیت زندگی بزرگسالی آنان را به دنبال دارد و اثراتی مثل افزایش اضطراب، افسردگی، حرمت خود پایین، ناامیدی و خودکشی را باعث می‌شود لذا اهمیت پرداختن به این موضوع را چند برابر می‌کند و خلاء موجود در پژوهش‌های قبلی را نشان می‌دهد و خاطر نشان می‌کند که درباره این موضوع کمتر تحقیقی راجع به شناخت متغیرهای پیش‌بینی-کننده زورگویی انجام گرفته است و اکثر تحقیقات در مورد پیشگیری و برنامه‌های مداخله‌ای بعد از بروز زورگویی هستند، در حالی که می‌توان با شناختن متغیرهای اثرگذار بر این پدیده از عواقب آن پیشگیری کرد. لازم است تا صاحب نظران عرصه‌ی تعلیم و تربیت، به ویژه روان‌شناسان مدرسه درصدد یافتن راهکارهای مداخله‌ای و پیشگیرانه با در نظر گرفتن ویژگی‌های زندگی نوجوانان باشند. بنابراین، پژوهش حاضر با درک اهمیت موضوع زورگویی در میان نوجوانان به عنوان پیش‌زمینه‌ای برای بروز خشونت‌های فراگیر، هدف اصلی خود را تعیین سهم حرمت خود و نگرش فرزند به والدین در پیش‌بینی زورگویی میان دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دبیرستان دولتی شهرستان بجنورد قرار داده است. در همین راستا هدف فرعی این پژوهش نیز تعیین سهم پیش‌بینی‌کنندگی حرمت خود و نگرش فرزندان به والدین در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دبیرستان دولتی شهرستان بجنورد پیش‌بینی زورگویی می‌باشد.

روش

طرح پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری شامل ۴۰۰ (۲۰۰ دختر و ۲۰۰ پسر) دانش‌آموز مقطع دبیرستان دولتی شهرستان بجنورد بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۹۳ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه با استفاده از نرم افزار Gpower ۳۵۶ مورد تعیین شد و برای اطمینان خاطر از معنادار شدن فرضیه‌ها به ۴۰۰ تا ارتقاء یافت؛ به این منظور با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای

انتخاب و وارد پژوهش شدند و تجزیه تحلیل آماری انجام شد. برای جمع اوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

آزمون سنجش روابط نوجوانان همسال: این پرسشنامه توسط پارادا در سال ۲۰۰۰ منتشر شده است و شامل ۳۶ سوال می باشد. که شامل دو بخش B, A می باشد، بخش A زورگویی را می سنجد با ۳ خرده مقیاس: میزان زورگویی فیزیکی، کلامی و اجتماعی و بخش B قربانی شدن را می سنجد با سه خرده مقیاس: میزان قربانی شدن فیزیکی، کلامی و اجتماعی، همچنین میزان ارتکاب و قربانی شدن را هم اندازه می گیرد که در بخش A سوال های ۱، ۳، ۵، ۷، ۱۰ و ۱۴ زورگویی کلامی سوال های ۴، ۸، ۱۱، ۱۳، ۱۷ و ۱۸ زورگویی اجتماعی و سوال های ۲، ۶، ۹، ۱۲، ۱۵ و ۱۶ زورگویی فیزیکی را اندازه می گیرند. در بخش B سوال های ۱، ۴، ۷، ۱۱، ۱۳ و ۱۸ قربانی شدن کلامی و سوال های ۳، ۶، ۹، ۱۲، ۱۴ و ۱۷ قربانی شدن اجتماعی و سوال های ۲، ۵، ۸، ۱۰، ۱۵ و ۱۶ قربانی شدن فیزیکی را اندازه می گیرد. این پرسشنامه برای محدوده سنی ۱۲ تا ۱۷ سال تعریف شده است. الگوی پاسخگویی به سوال ها از مقیاس ۶ درجه ای لیکرت تبعیت می کند که به صورت هرگز، گاهی اوقات، یک یا دو بار در ماه، یکبار در هفته، چندین بار در هفته و هر روز است و حداقل نمره ۱ و حداکثر نمره ۶ برای هر خرده مقیاس نیز مشابه می باشد. نمره گذاری از جمع سوال ها برای هر کدام از بخش ها و خرده مقیاس ها جداگانه محاسبه می شود. آلفای کرونباخ در کار پارادا (۲۰۰۰) برای جمع مقیاس زورگو (۰/۹۳) و برای جمع مقیاس قربانی (۰/۹۵) و برای خرده مقیاس ها (۰/۸۳ تا ۰/۹۲) است. همچنین اونی یی^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان اثربخشی دو روان درمانی اجتماعی رفتاری و مداخلات در رفتار زورگویی نوجوانان در نیجریه میزان آلفای کرونباخ را ۰/۹۲ به دست آورده است و فینگر^۲ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان سنجش روابط نوجوانان همسن ضریب آلفای کرونباخ را برای زورگویی ۰/۸۱ تا ۰/۸۹ (به طور متوسط ۰/۸۲) و ضریب آلفا برای قربانی شدن ۰/۸۵ تا ۰/۹۰ (متوسط ۰/۸۹) به دست داد. در پژوهش مارش^۳ (۲۰۱۱) اعتبار سازه ی ساختار چند بعدی قلدری و قربانی الفای کرونباخ برای زورگویی کلامی ۰/۹۲ و برای زورگویی اجتماعی ۰/۹۰ و برای زورگویی فیزیکی ۰/۹۰ و برای قربانی شدن کلامی ۰/۹۳، قربانی شدن اجتماعی ۰/۹۲ و برای قربانی شدن

^۱. Eweniyi

^۲. Finger

^۳. Marsh

فیزیکی ۰/۹۲ می باشد. آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای زورگویی کلامی، جسمانی، اجتماعی به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۷۶، ۰/۷۹ و برای قربانی شدن کلامی، جسمانی، اجتماعی به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۷۷، ۰/۷۸ می باشد.

آزمون سنجش حرمت خود: توسط روزنبرگ در سال ۱۹۶۵ منتشر شده است و شامل ۱۰ سوال می باشد که ۵ عبارت آن به شکل مثبت و ۵ عبارت دیگر به صورت منفی ارائه شده است. الگوی پاسخ گویی به سوال ها از مقیاس ۴ درجه ای لیکرت تبعیت می کند که در عبارات ۱، ۳، ۴، ۷، ۱۰ کاملاً موافقم=۳؛ موافقم=۲؛ مخالفم=۱؛ کاملاً مخالفم=۰ و در عبارات ۲، ۵، ۶، ۸، ۹ کاملاً موافقم=۰؛ موافقم=۱؛ مخالفم=۲؛ کاملاً مخالفم=۳ تعلق می گیرد. دامنه نمرات از صفر تا ۳۰ است و نمره بیشتر نشان دهنده حرمت خود بالاتر است. پایایی آن ۰/۸۸ می باشد. این ابزار ساده و کوتاه، با اعتبار (همسانی درونی و بازآزمایی) و روایی (همگرا و واگرا) مناسب برای اندازه گیری احساس پذیرش و احساس خود کلی نوجوانان تدوین شده است. راسیتکاس، هابلی و زامبو (۲۰۰۴) ضریب آلفای کرونباخ را برای دانشجویان آمریکایی ۰/۷۸، کانادایی ۰/۸۶ و نیوزلندی ۰/۸۳ محاسبه کردند. همچنین، محمدی (۱۳۸۴) در پژوهش بررسی مقدماتی اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس حرمت خود روزنبرگ، ضریب آلفای کرونباخ و دو نیمه سازی مقیاس حرمت خود روزنبرگ را بر روی دانشجویان دانشگاه شیراز ۰/۶۹ و ۰/۶۸ و ضریب بازآزمایی مقیاس فوق را با فاصله یک هفته ۰/۷۷، دو هفته ۰/۷۳ و سه هفته ۰/۷۸ گزارش کرد که همگی معنادار بودند، آلفای کرونباخ در این پژوهش ۰/۸۲ بدست آمده است.

آزمون سنجش نگرش فرزند به والدین: این پرسش نامه شامل ۲۵ عبارت است که برای اندازه گیری دامنه، میزان یا شدت مشکلات فرزند با پدر و مادرش تدوین شده است. تهیه کننده این پرسش نامه والتر دیلیو هودسن در سال ۱۹۷۶ بوده است. این آزمون شامل دو پرسش نامه می باشد که سوال ها مشابه می باشند به جز اینکه کلمه مادر و پدر در آن تغییر می کند. این دو پرسش نامه جزء معدود ابزارهایی هستند که مشکلات رابطه والدین- فرزند را از دید فرزند اندازه گیری می کنند. نمرات بالای ۳۰ به منزله وجود مشکلی است که از نظر بالینی معنادار تلقی می شود. نمره برش در این مقیاس ۷۰ می باشد نمرات بالای این نقطه همیشه نشان می دهد که مشکلی وجود دارد. این مقیاس

برای کودکان ۱۲ سال به بالا استفاده می‌شود. نمره‌گذاری مقیاس‌ها به این صورت است که عبارات ۲، ۳، ۸، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۲۱ و ۲۴ به صورت معکوس نمره‌گذاری شده و عددهای به دست آمده جمع می‌شوند، الگوی پاسخگویی به سوال‌ها از مقیاس ۷ درجه ای لیکرت تبعیت می‌کند که به صورت هیچ وقت، خیلی به ندرت، گاهی از اوقات، بعضی از اوقات، بسیاری از اوقات، اکثر اوقات و همیشه است که حداقل نمره ۱ و حداکثر نمره ۷ می‌باشد و در سوال‌های معکوس برعکس می‌باشد. این پرسشنامه در سال ۸۶ توسط برزو و کریمی هنجارسازی شد. الفای کرونباخ برای پرسشنامه نگرش فرزند به پدر ۰/۸۷ و برای پرسش نامه نگرش به مادر ۰/۸۵ بیانگر اعتبار درونی این پرسشنامه است. همچنین مینس^۱ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان ویژگی‌های فرآیندهای مختل در خانواده کودکان دارای بزرگسال الکلی میزان الفای کرونباخ را ۰/۹۵ به دست آورده است، همچنین آلفای کرونباخ در این پژوهش برای نگرش فرزند به مادر ۰/۹۱ و برای نگرش به پدر ۰/۹۳ به دست آمده است.

روش اجرا: تمامی پرسش‌نامه‌ها کدگذاری شده بودند و پس از ترغیب، توجیه و جلب رضایت دانش‌آموزان در حضور مشاور مدرسه، در طی چندین جلسه در طول دی و بهمن ماه سال ۹۲ تکمیل شدند و تجزیه و تحلیل داده‌ها با SPSS 18 در دو سطح انجام شد. در سطح آمار توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون نتایج ارائه می‌شوند.

نتایج

به منظور ارائه‌ی تصویر روشن‌تری از توصیف متغیرهای پژوهش و یافته‌های تحقیقی از جداول جداگانه برای بررسی گزاره‌ی تحقیق استفاده شده است. به منظور بررسی درستی فرض تحقیق مبنی بر این که حرمت خود و نگرش فرزند به والدین، ابعاد زورگویی را پیش‌بینی می‌کند، از روش رگرسیون جهت پاسخگویی به فرضیه پژوهش استفاده شده است. در ابتدا شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش شامل کمترین و بیشترین نمرات، میانگین و انحراف استاندارد ارائه شده است.

^۱. Menees

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	جنسیت	کمترین نمره	بیشترین نمره	میانگین	انحراف استاندارد
حرمت خود	دختر	۱	۳۰	۱۹/۴۴	۵/۶۱
	پسر	۳	۳۰	۱۱/۲۱	۵/۲۲
	کل	۱	۳۰	۲۰/۲۵	۵/۴۷
نگرش فرزند به مادر	دختر	۲۵	۱۴۳	۵۳/۱۷	۲۴/۱۴
	پسر	۳۰	۱۳۳	۵۱/۶۳	۱۹/۳۱
	کل	۲۵	۱۴۳	۵۲/۴۰	۲۱/۸۴
نگرش فرزند به پدر	دختر	۲۵	۱۴۸	۵۴/۱۷	۲۷/۷۰
	پسر	۲۵	۱۶۹	۵۴/۷۱	۲۲/۵۵
	کل	۲۵	۱۶۹	۵۴/۴۳	۲۵/۲۷
زورگویی کلامی	دختر	۶	۲۸	۸/۶۸	۳/۱۲
	پسر	۶	۳۲	۱۱/۲۱	۵/۴۲
	کل	۶	۳۲	۹/۹۵	۴/۵۹
زورگویی جسمانی	دختر	۶	۲۵	۷/۳۳	۲/۷۱
	پسر	۶	۳۱	۹/۶۲	۴/۶۰
	کل	۶	۳۱	۸/۴۷	۳/۹۴
زورگویی اجتماعی	دختر	۶	۲۸	۷/۰۷	۲/۵۱
	پسر	۶	۳۶	۸/۱۹	۳/۴۲
	کل	۶	۳۶	۷/۶۳	۳/۰۵
قربانی شدن کلامی	دختر	۶	۲۴	۸/۱۱	۲/۵۲
	پسر	۶	۲۹	۱۰/۶۱	۵/۲۹
	کل	۶	۲۹	۹/۳۶	۴/۳۲
قربانی شدن جسمانی	دختر	۶	۱۵	۶/۷۵	۱/۳۴
	پسر	۶	۲۷	۸/۵۳	۳/۴۳
	کل	۶	۲۷	۷/۶۴	۲/۷۵
قربانی شدن اجتماعی	دختر	۶	۱۸	۷/۰۷	۲/۰۵
	پسر	۶	۲۵	۷/۸۴	۳/۵۰
	کل	۶	۲۵	۷/۴۶	۲/۸۹

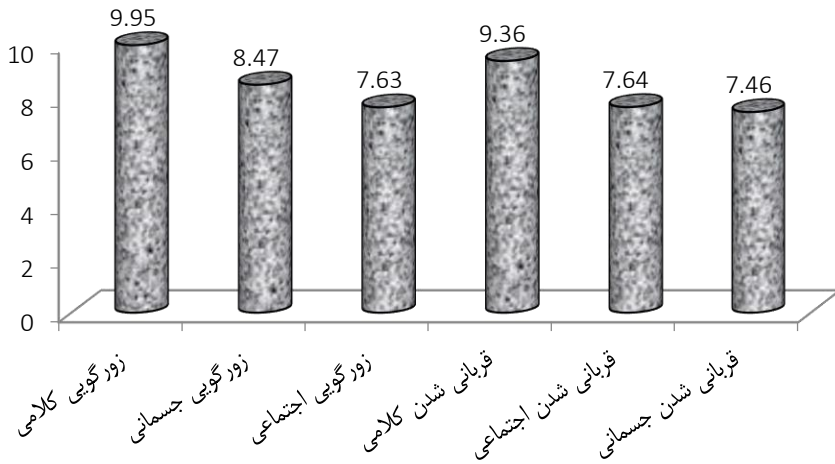
نتایج درج شده در جدول ۱ نشان می‌دهد که در حرمت خود دختران میانگین بالاتری نسبت به پسران داشته‌اند. میانگین حرمت خود در کل نمونه ۲۰/۲۵ با انحراف استاندارد ۵/۴۶ می‌باشد. سایر نتایج نشان می‌دهد که دختران در نگرش فرزند به مادر و پسران در نگرش فرزند به پدر میانگین بالاتری کسب کرده‌اند. میانگین این دو متغیر در کل نمونه به ترتیب ۵۲/۴۰ و ۵۴/۴۳ است.

مقایسه میانگین ابعاد زورگویی نشان می‌دهد که پسران در سه بعد زورگویی کلامی، اجتماعی و جسمانی میانگین بالاتری نسبت به دختران کسب نموده‌اند. در کل نمونه میانگین زورگویی کلامی، اجتماعی و جسمانی به ترتیب ۹/۹۵، ۸/۴۵ و ۷/۶۳ بوده و زورگویی کلامی و اجتماعی به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین را دارا هستند.

در نهایت، نتایج در خصوص ابعاد قربانی شدن نشان می‌دهد که پسران در سه بعد کلامی، اجتماعی و جسمانی میانگین بالاتری نسبت به دختران کسب نموده‌اند. در کل نمونه، قربانی شدن کلامی و اجتماعی به ترتیب بیشترین و کمترین میانگین را دارا هستند (۹/۳۶ در برابر ۷/۴۶). مقایسه میانگین گروه دختران و پسران در متغیرهای پژوهشی در شکل ۱ و مقایسه میانگین ابعاد زورگویی و قربانی شدن در کل نمونه در شکل ۲ آورده شده است.

شکل ۱. مقایسه میانگین دختران و پسران در متغیرهای پژوهشی

شکل ۲. مقایسه میانگین ابعاد زورگویی و قربانی شدن در کل نمونه

جدول ۲. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. حرمت خود	-								
۲. نگرش فرزند به مادر	-.۰/۲۵**	-							
۳. نگرش فرزند به پدر	-.۰/۳۱**	-.۰/۵۳**	-						
۴. زورگویی کلامی	۰/۰۰	۰/۱۸**	-.۰/۲۸**	-					
۵. زورگویی جسمانی	۰/۰۲	۰/۲۰**	۰/۲۵**	-.۰/۶۰**	-				
۶. زورگویی اجتماعی	-.۰/۱۳**	۰/۱۳**	۰/۳۵**	۰/۵۲**	-.۰/۵۶**	-			
۷. قربانی شدن کلامی	-.۰/۱۲*	۰/۰۹	۰/۱۹**	۰/۴۰**	۰/۲۸**	-.۰/۲۵**	-		
۸. قربانی شدن جسمانی	-.۰/۰۹	۰/۱۶**	۰/۱۸**	۰/۲۹**	۰/۴۴**	۰/۳۰**	-.۰/۵۹**	-	
۹. قربانی شدن اجتماعی	-.۰/۲۶**	۰/۱۵**	۰/۲۰**	۰/۱۸**	۰/۳۴**	۰/۲۹**	۰/۵۹**	-.۰/۶۶**	-

** $P \leq 0.01$ * $P \leq 0.05$

نتایج درج شده در جدول فوق (جدول ۲) نشان می دهد که حرمت خود با زورگویی کلامی و جسمانی و قربانی شدن جسمانی معنادار نیست. رابطه حرمت خود با زورگویی اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = -0/13$)، قربانی شدن کلامی ($P \leq 0/05$)، ($r = -0/12$) و قربانی شدن اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = -0/26$) منفی و معنادار است.

نتایج جدول (۲)، در خصوص نگرش فرزند به مادر نشان دهنده آن است که این متغیر تنها با قربانی شدن کلامی رابطه معناداری ندارد. میان نگرش فرزند به مادر با زورگویی کلامی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/18$)، زورگویی جسمانی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/20$)، زورگویی اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/13$)، قربانی شدن جسمانی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/16$) و قربانی شدن اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/15$) مثبت و معنادار است. از آنجا که نمرات بالاتر در نگرش فرزند به مادر به معنای دیدگاه منفی تر است چنین استنباط می شود که نگرش منفی تر فرزند به مادر با زورگویی و قربانی شدن بیشتر همراه است و بالعکس. در نهایت نتایج در خصوص نگرش فرزند به پدر نشان دهنده آن است که این متغیر با زورگویی کلامی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/28$)، زورگویی جسمانی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/25$)، زورگویی اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/35$)، قربانی شدن کلامی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/19$)، قربانی شدن جسمانی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/18$) و قربانی شدن اجتماعی ($P \leq 0/01$)، ($r = 0/20$) مثبت و معنادار است. از آنجا که نمرات بالاتر در نگرش فرزند به پدر به معنای دیدگاه منفی تر است، چنین استنباط می شود که نگرش منفی تر فرزند به پدر با زورگویی و قربانی شدن بیشتر همراه است و بالعکس.

جدول ۳. خلاصه مدل رگرسیون و نتایج تحلیل واریانس ابعاد زورگویی و قربانی شدن

متغیر ملاک	مدل	متغیر(های) پیش بین	R	R ²	Adjusted R ²	F	سطح معنی داری
زورگویی کلامی	۱	نگرش فرزند به پدر	۰/۲۸	۰/۰۸	۰/۰۸	۳۷۶	۰/۰۰۰۵
	۱	نگرش فرزند به پدر	۰/۲۱	۰/۰۴	۰/۰۴	۳۳۹	۰/۰۰۰۵
زورگویی جسمانی	۱	نگرش فرزند به مادر	۰/۲۱	۰/۰۵	۰/۰۴	۳۳۰	۰/۰۰۰۵
	۲	نگرش فرزند به مادر نگرش فرزند به پدر	۰/۲۴	۰/۰۶	۰/۰۵	۳۳۰	۰/۰۰۰۵
زورگویی اجتماعی	۱	نگرش فرزند به مادر	۰/۲۸	۰/۰۸	۰/۰۸	۳۴۷	۰/۰۰۰۵
	۲	نگرش فرزند به مادر حرمت خود	۰/۳۲	۰/۱۱	۰/۱۰	۳۴۷	۰/۰۰۰۵
قربانی شدن کلامی	۱	نگرش فرزند به مادر	۰/۱۷	۰/۰۲	۰/۰۲	۳۴۱	۰/۰۰۴
	۱	نگرش فرزند به پدر	۰/۲۰	۰/۰۴	۰/۰۴	۳۳۳	۰/۰۰۰۵
قربانی شدن جسمانی	۱	نگرش فرزند به پدر	۰/۲۳	۰/۰۵	۰/۰۵	۳۲۳	۰/۰۰۰۵
	۲	نگرش فرزند به پدر حرمت خود	۰/۲۳	۰/۰۵	۰/۰۵	۳۲۳	۰/۰۰۰۵

نتایج جدول فوق در خصوص زورگویی (جدول ۳) کلامی نشان می‌دهد که در بهترین مدل پیش بینی (مدل اول) مقدار ضریب همبستگی چندگانه متغیر پیش بین با زورگویی کلامی برابر با ۰/۲۸ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیر پیش بین و زورگویی کلامی است. مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۰۸ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۸ درصد از واریانس زورگویی کلامی بر حسب نگرش فرزند به پدر تبیین می‌شود.

نتایج در خصوص زورگویی جسمانی نشان می‌دهد که در مدل اول، مقدار ضریب همبستگی چندگانه متغیر پیش بین با زورگویی جسمانی برابر با ۰/۲۱ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیر پیش بین و زورگویی جسمانی است. مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۰۴ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۴ درصد از واریانس زورگویی جسمانی بر حسب نگرش فرزند به پدر تبیین می‌شود. سایر نتایج در خصوص زورگویی اجتماعی نشان می‌دهد که در مدل دوم، مقدار ضریب همبستگی

چندگانه متغیرهای پیش بین با زورگویی اجتماعی برابر با $0/۲۶$ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیرهای پیش بین و زورگویی اجتماعی است. مقدار ضریب تعیین برابر با $0/۰۶$ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۶ درصد از واریانس زورگویی اجتماعی بر حسب نگرش فرزند به مادر و نگرش فرزند به پدر تبیین می‌شود.

نتایج جدول ۳ در خصوص قربانی شدن کلامی نشان می‌دهد که در مدل دوم، مقدار ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای پیش بین با قربانی شدن کلامی برابر با $0/۳۲$ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیرهای پیش بین و قربانی شدن کلامی است. مقدار ضریب تعیین برابر با $0/۱۱$ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۱۱ درصد از واریانس قربانی شدن کلامی بر حسب نگرش فرزند به مادر و حرمت خود تبیین می‌شود. سایر نتایج در خصوص قربانی شدن جسمانی نشان می‌دهد که در مدل اول، مقدار ضریب همبستگی چندگانه متغیر پیش بین با قربانی شدن جسمانی برابر با $0/۱۷$ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیر پیش بین و قربانی شدن جسمانی است. مقدار ضریب تعیین برابر با $0/۰۲$ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۲ درصد از واریانس قربانی شدن جسمانی بر حسب نگرش فرزند به مادر تبیین می‌شود. در نهایت نتایج جدول ۴-۵ در خصوص قربانی شدن اجتماعی نشان می‌دهد که در مدل دوم، مقدار ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای پیش بین با قربانی شدن اجتماعی برابر با $0/۲۳$ بوده که نشان دهنده رابطه در حد ضعیف بین متغیرهای پیش بین و قربانی شدن اجتماعی است. مقدار ضریب تعیین برابر با $0/۰۵$ بوده و بیانگر این مطلب است که تنها ۵ درصد از واریانس قربانی شدن اجتماعی قربانی شدن کلامی بر حسب نگرش فرزند به پدر و حرمت خود تبیین می‌شود. در مجموع شاخص‌های تحلیل واریانس در تمامی مدل‌ها، معنی دار بودن رگرسیون و رابطه خطی بین متغیرها را نشان داده که سطح معناداری کوچکتر از $P=0/۰۱$ آن را تأیید می‌کند. آزمون‌ها نشان می‌دهند که مدل‌های رگرسیون با متغیرهای پیش بین و ملاک از برازش خوبی برخوردارند و تغییرات تبیین شده توسط مدل‌ها واقعی بوده و ناشی از شانس و تصادف نیست. همچنین نشان می‌دهد که متغیرهای پیش بین توانسته‌اند تغییرات ابعاد زورگویی و قربانی شدن را پیش بینی کنند. با احتمال بیش از ۹۹ درصد این متغیرها در پیش بینی و تغییرات متغیرهای ملاک سهیم هستند. برای بررسی اهمیت نسبی متغیرهای پیش بین در پیش بینی ابعاد زورگویی و قربانی شدن باید مقادیر ضرایب رگرسیون را مطالعه نمود. مقادیر ضرایب رگرسیون در جدول (۴)، ارائه شده است.

جدول ۴. ضرایب رگرسیون گام به گام ابعاد زورگویی و قربانی شدن

سطح معنی داری	ضرایب				متغیر(های)		
	T	Beta	استاندارد شده	ضرایب غیر استاندارد	مدل	پیش بین	متغیر ملاک
			خطای استاندارد	B			
۰/۰۰۰۵	۵/۶۳	۰/۲۸	۰/۰۴	۰/۲۱	۱	نگرش فرزند به پدر	زورگویی کلامی
۰/۰۰۰۵	۳/۸۵	۰/۲۱	۰/۰۳	۰/۱۰	۱	نگرش فرزند به پدر	زورگویی جسمانی
۰/۰۰۰۵	۳/۹۴	۰/۲۱	۰/۰۱	۰/۰۷	۱	نگرش فرزند به مادر	زورگویی اجتماعی
۰/۰۲	۲/۲۷	۰/۱۵	۰/۰۲	۰/۰۵	۲	نگرش فرزند به مادر	
۰/۰۵	۱/۹۷	۰/۱۳	۰/۰۲	۰/۰۴	۱	نگرش فرزند به پدر	قربانی شدن کلامی
۰/۰۰۰۵	۵/۵۰	۰/۲۸	۰/۰۳	۰/۱۷	۱	نگرش فرزند به مادر	
۰/۰۰۰۵	۴/۳۷	۰/۲۳	۰/۰۳	۰/۱۴	۲	نگرش فرزند به مادر	
۰/۰۰۳	-۳/۰۴	-۰/۱۶	۰/۰۳	-۰/۱۰		عزت نفس	
۰/۰۰۴	۲/۹۲	۰/۱۷	۰/۰۲	۰/۰۶	۱	نگرش فرزند به مادر	قربانی شدن جسمانی
۰/۰۰۰۵	۳/۷۵	۰/۲۰	۰/۰۱	۰/۰۵	۱	نگرش فرزند به پدر	قربانی شدن اجتماعی
۰/۰۱	۲/۷۴	۰/۱۶	۰/۰۲	۰/۰۴	۲	نگرش فرزند به پدر	
۰/۰۵	-۱/۹۹	-۰/۱۲	۰/۰۲	-۰/۰۴		عزت نفس	

ضرایب رگرسیون درج شده در جدول ۴ نشان می‌دهد که در بهترین مدل پیش بینی برای زورگویی کلامی تنها نگرش فرزند به پدر ($\beta=0/28$) در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی دار است. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به پدر، انحراف استاندارد زورگویی کلامی به میزان ۰/۲۸ واحد، تغییر می‌یابد. ضرایب رگرسیون همچنین نشان می‌دهد که در بهترین مدل پیش بینی برای زورگویی جسمانی نیز تنها نگرش فرزند به پدر ($\beta=0/21$) در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی

دار است. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به پدر، انحراف استاندارد زورگویی جسمانی به میزان $0/۲۱$ واحد، تغییر می یابد. ضرایب رگرسیون درج شده در جدول ۴ نشان می دهد که در بهترین مدل پیش بینی برای زورگویی اجتماعی، متغیرهای نگرش فرزند به مادر ($\beta=0/۱۵$) و نگرش فرزند به پدر ($\beta=0/۱۳$) قادر به پیش بینی متغیر ملاک هستند. نگرش فرزند به مادر بیشترین سهم را در پیش بینی زورگویی اجتماعی داراست. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به مادر، انحراف استاندارد زورگویی اجتماعی به میزان $0/۱۵$ واحد، تغییر می یابد. سایر نتایج این جدول نشان می دهد که در بهترین مدل پیش بینی برای قربانی شدن کلامی، متغیرهای نگرش فرزند به مادر ($\beta=0/۲۳$) و حرمت خود ($\beta=-0/۱۶$) قادر به پیش بینی متغیر ملاک هستند و نگرش فرزند به مادر بیشترین سهم را در پیش بینی قربانی شدن کلامی دارا می باشد. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به مادر، انحراف استاندارد قربانی شدن کلامی به میزان $0/۲۳$ واحد، تغییر می یابد. ضرایب رگرسیون همچنین نشان می دهد که در بهترین مدل پیش بینی برای قربانی شدن جسمانی تنها نگرش فرزند به مادر ($\beta=0/۱۷$) در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی دار است. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به مادر، انحراف استاندارد قربانی شدن جسمانی به میزان $0/۱۷$ واحد، تغییر می یابد. در نهایت نتایج در خصوص قربانی شدن اجتماعی نشان دهنده آن است که در بهترین مدل پیش بینی، متغیرهای نگرش فرزند به پدر ($\beta=0/۱۶$) و حرمت خود ($\beta=-0/۱۲$) قادر به پیش بینی متغیر ملاک هستند و نگرش فرزند به پدر بیشترین سهم را در پیش بینی قربانی شدن اجتماعی داراست. بدین معنی که به ازاء هر واحد تغییر در انحراف استاندارد نگرش فرزند به پدر، انحراف استاندارد قربانی شدن اجتماعی به میزان $0/۱۶$ واحد، تغییر می یابد.

بر اساس آنچه در بالا مورد بررسی قرار گرفت، فرضیه پژوهش حاضر تأیید می شود. بدین معنی که حرمت خود و نگرش فرزند به والدین قادر به پیش بینی ابعاد زورگویی و قربانی شدن هستند.

بحث و نتیجه گیری

زورگویی پدیده پیچیده ای است که یک مشکل رایج در بسیاری از کشورهای جهان است (ساویر، میشنا، پپلر و وینر؛ ۲۰۱۱). واقعیت غم انگیز برای بسیاری از کودکان در سن مدرسه قربانی شدن به دست همسالانشان است، در دوران کودکی زورگویی یک مشکل فراگیر در بسیاری از کشورهای جهان می باشد (ساویر و همکاران، ۲۰۱۱).

زورگویی مدرسه یک مشکل گسترده، جدی، شخصی، اجتماعی و آموزشی است که بخش قابل توجهی از کودکان را تحت تاثیر قرار می دهد (احمد، ۲۰۰۴). زورگویی می تواند به عنوان یک نوع از رفتار پرخاشگرانه که عمدی، مکرر و معمولاً شامل عدم تعادل قدرت بین زورگو و قربانی است تعریف شود، مشکلی شایع در مدرسه است که به ناسازگاری روانی و مشکلات تحصیلی در کودکان و نوجوانان منجر می شود (وانگ، لنوتی، لوک؛ ۲۰۱۲). ویژگی های فردی، همسالان و خانواده به وضوح زورگویی و قربانی شدن را تحت تاثیر قرار می دهند، خصوصیات جامعه ای که این کودکان در آن زندگی می کنند و محیط مدرسه نیز می تواند تاثیرات مستقیم و غیرمستقیم بر این رفتارها داشته باشد. زورگویی از دیگر رفتارهای پرخاشگرانه متفاوت است، زورگویی مزمن و شامل قدرت متفاوت و اغلب پنهان است. بسیاری از برنامه های پیشگیری از زورگویی ترکیب اجزای عوامل نشانه یابی در جامعه است. محیط خانه اغلب به عنوان اولین نهاد اجتماعی برای کودکان است، آسیبی که در خانه به وجود آمده باشد اغلب کمتر بهبود می یابد. بدون شک خانواده اولین نهاد اجتماعی مهمی است که کودک در آن پرورش می یابد و بعد از آن محیط مدرسه است. در این راستا، پژوهش حاضر به منظور تعیین نقش حرمت خود و نگرش فرزند به والدین در دبیرستان های دولتی شهر بجنورد انجام گرفت. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که تجربیات زورگویی کردن و قربانی شدن با حرمت خود پایین ارتباط دارد و فرضیه پژوهش، حرمت خود و نگرش فرزند به والدین، ابعاد زورگویی را پیش بینی می کنند.

در تبیین یافته های فوق باید گفت مفهوم حرمت خود با زورگویی مطالعه شده و یافته های بحث برانگیزی بین حرمت خود و رفتار زورگویی وجود دارد. تعدادی از محققان بر این باورند که تجربیات زورگویی و قربانی با حرمت خود پایین ارتباط دارد. کودکان با حرمت خود بالا گزارش دادند که کمتر توسط همسالانشان قربانی می شوند. کودکانی که از سن پیش دبستانی و ابتدایی در زورگویی درگیرند چه به عنوان زورگو و قربانی و چه زورگو/قربانی حرمت خود آنها به طور قابل توجهی پایین است. زورگو/قربانی ها در همه سنین حرمت خود پایین تری از همه گروه های دیگر داشتند. همچنین اغلب

¹. Sawyer, Mishna, Pepler & Wiener

². Ahmed

³. Wang, Lannotti & Luk

کودکانی که قربانی می‌شوند و مورد آزار و اذیت واقع می‌شوند در همه سنین حرمت خود پایینی داشتند.

سطوح حرمت خود در قربانی‌ها در مقایسه با دیگر همسالان نشان و زورگوها به طور معنی‌داری پایین‌تر است (آتیک، ۲۰۰۶). اختلال سلوک و حرمت خود پایین زورگویی را پیش‌بینی می‌کند، اختلال نافرمانی مخالفت و حرمت خود پایین قربانی شدن را پیش‌بینی می‌کند، حرمت خود پایین خصوصیت کودکان قربانی است بنابراین حرمت خود در زورگویی و قربانی شدن دخالت دارد. این نتیجه با یافته‌های بدست آمده از پژوهش‌های پیشین هماهنگی دارد که عبارتند از: پژوهش‌های سیمیلاری و همکاران (۲۰۰۲)، کاراتزیکاس و همکاران (۲۰۰۲)، آتیک (۲۰۰۶)، کپسی (۲۰۰۴)، سالمیوالی و همکاران (۱۹۹۹). همچنین در جهت تایید مطالب فوق، مطالعات اسمیت (۲۰۰۴) نشان داد افراد قربانی زورگو دارای حرمت خود پایینی هستند. تحقیق الویس (۱۹۹۳) نیز نشان داد که پسرهایی که در مدرسه بین سنین ۱۶-۱۳ سالگی، قربانی واقع شده بودند در سنین ۲۳ سالگی تمایلات افسردگی و حرمت خود ضعیف داشتند.

همچنین نگرش فرزند به والدین با زورگویی ارتباط دارد که مورد تایید قرار گرفت در تبیین یافته فوق می‌توان گفت که رفتارهای مثبت والدین از نوجوانان در دخالت در زورگویی و تجربه قربانی شدن محافظت می‌کند. درجه حمایت والدین و معلمان با سطح افسردگی بررسی شد و نتایج نشان داد که هنگامی که حمایت والدین بالا بود نشانگان افسردگی پایین بود، چنین یافته‌هایی تاکید بر اهمیت حمایت کردن والدین از کودکانشان در رابطه با زورگویی است. والدین کودکان زورگو به عدم درگیری و ملایمت و استفاده از قدرت قاطعانه و شیوه‌هایی مثل تنبیه بدنی و طغیان خشونت عاطفی تمایل دارند، خانواده‌های زورگو نگرش استفاده از قدرت بالا را دارند و این یافته‌ها وقتی کودکانشان به رفتارهای تهاجمی می‌پردازند، تاکید می‌شود.

والدین کودکان زورگو/ قربانی سبک بی تفاوت/غیردرگیر را نشان می‌دهند، قربانیان زورگویی روابط مشکل با والدینشان را گزارش می‌دهند، خصوصیات همچون گرمی پایین، سوء استفاده کردن، انضباط متناقض، غفلت و حمایت پایین. در خانواده‌های قربانیان و زورگوها مادران خصوصیات مثل فقدان گرما و درگیری را نشان می‌دهند؛ پسران قربانی، روابط مثبت بیشتری با مادرانشان گزارش دادند اما کنترل طبیعی این مادران می‌تواند از رشد اعتماد به نفس و استدلال و توانایی قاطع بودن آنان را مهار کند. پدران قربانیان اغلب انتقادی و دور بودند. بدرفتاری به وسیله والدین شامل فیزیکی، جنسی، سوءاستفاده عاطفی و غفلت در قربانیان و زورگوها جود دارد. بدرفتاری سبب اختلال در نظم عاطفی می‌شود که به تعامل با همسالان منتقل می‌شود. قربانیان پرخاشگری اغلب بارها در معرض خشونت در خانه مثل سوءاستفاده جسمی بودند.

یافته‌های این پژوهش نیز نگرش به مادر و پدر که با زورگویی ارتباط دارد را تایید می‌کند. نتایج بسیاری از پژوهش‌هایی که در خارج از کشور انجام شده، همگی همسو و هم جهت با نتایج این پژوهش بوده است که در جهت این تایید، تحقیقات این افراد با یافته‌های فوق مطابقت دارد، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ساویر (۲۰۱۱)، جیمرسون، احمد (۲۰۰۴)، سیاهان (۲۰۱۲)، آتیک (۲۰۰۶)، اصلان (۲۰۱۱)، پاپانیکولوف (۲۰۱۱)، اوک (۲۰۱۰)، جورجیو (۲۰۰۸).

با استناد به یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که حرمت خود و نگرش فرزند به والدین به طور معناداری سهم بسزایی در پیش‌بینی زورگویی در دانش‌آموزان دارد.

با توجه به تحلیل‌های حاصل از نتایج، مدل‌های رگرسیون با متغیرهای پیش‌بین و ملاک از برآزش خوبی برخوردارند و تغییرات تبیین شده توسط مدل‌ها واقعی بوده و حاصل از شانس و تصادف نیست و نشان می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین توانسته‌اند تغییرات ابعاد زورگویی و قربانی شدن را پیش‌بینی کنند. با احتمال بیش از ۹۹ درصد این متغیرها در پیش‌بینی و تغییرات متغیرهای ملاک سهمیم هستند. تاثیر مستقیم نگرش فرزند به والدین بر حرمت خود و هر دوی آنها بر پیش‌بینی زورگویی غیرقابل انکار است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهند زمانی که والدین کنترل سخت‌گیرانه را افزایش می‌دهند حرمت خود به میزان قابل توجهی کاهش می‌یابد که همچنین باعث تغییرات منفی در خودشناسی می‌شود. اجزای مختلف از سبک‌های فرزندپروری و تجربیات خانواده به زورگویی و قربانی شدن مربوط است؛ نتایج بسیاری از پژوهش‌ها، هم جهت با این پژوهش بوده است که جهت تایید، تعدادی از تحقیقات در زیر اشاره می‌شود: سیاهان (۲۰۱۲)، اصلان (۲۰۱۱)، پاپانیکولوف (۲۰۱۱)، ساویر (۲۰۱۱)، اوک (۲۰۱۰)، جورجیو (۲۰۰۸)، آتیک (۲۰۰۶)، احمد (۲۰۰۴)، کیسی (۲۰۰۴)، سیمیلرلی و همکاران (۲۰۰۲)، کاراتریکاس و همکاران (۲۰۰۲)، سالمیوالی و همکاران (۱۹۹۹).

براساس آنچه در بالا مورد بررسی قرار گرفت، فرضیه پژوهش حاضر تایید می‌شود. بدین معنی که حرمت خود و نگرش فرزند به والدین قادر پیش‌بینی ابعاد زورگویی و قربانی شدن هستند.

علاوه بر این، کودکان با حرمت خود بالا گزارش دادند که کمتر توسط همسالان نشان قربانی می‌شوند. کودکانی که از سن پیش‌دبستانی و ابتدایی در زورگویی درگیرند چه به عنوان زورگو و قربانی و چه زورگو/قربانی حرمت خود آنها به طور قابل توجهی پایین است. اختلال سلوک و حرمت خود پایین قلدری را پیش‌بینی می‌کند، اختلال نافرمانی مخالفت و حرمت خود پایین قربانی شدن را پیش‌بینی می‌کند، حرمت خود پایین خصوصیت کودکان قربانی است بنابراین حرمت خود در زورگویی و قربانی شدن دخالت دارد. همچنین نگرش فرزند به والدین با زورگویی ارتباط دارد که مورد تایید قرار گرفت. در تبیین یافته‌های فوق می‌توان گفت که رفتارهای مثبت والدین از نوجوانان در دخالت در زورگویی و تجربه قربانی شدن محافظت می‌کند. درجه حمایت والدین و معلمان با سطح افسردگی بررسی شد و نتایج نشان داد که هنگامی که حمایت والدین بالا بود، نشانگان افسردگی نیز پایین بود؛ چنین یافته

هایی تاکید بر اهمیت والدین در حمایت کردن از کودکانشان در رابطه با زورگویی است. والدین کودکان زورگو به عدم درگیری و ملایمت و استفاده از قدرت قاطعانه و شیوه هایی مثل تنبیه بدنی و طغیان خشونت عاطفی تمایل دارند، خانواده های زورگو نگرش استفاده از قدرت بالا را دارند و این یافته ها وقتی کودکانشان به رفتارهای تهاجمی می پردازند تاکید می شود.

محدودیت ها و پیشنهادات پژوهش

در پژوهش حاضر با توجه به نیاز به رفت و برگشت های انجام شده به منظور انجام و تکمیل پرسش نامه ها، عدم همکاری کامل مسئولان آموزش و پرورش برای اعطای مجوزهای بلند مدت لازم به منظور جمع آوری و تکمیل پرسشنامه ها از جمله محدودیت های این پژوهش بوده است. همچنین قابل ذکر است که همچنین پرسشنامه روابط نوجوانان همسال، به دلیل اینکه شامل سوالات واضح در مورد زورگویی بوده و فاقد دروغ سنج است، باعث ایجاد مقاومت و گزارش دروغ در پاسخگویی به پرسش نامه می شود. نکته پایانی اینکه این پژوهش حاصل اطلاعات گردآوری شده در جامعه محدود به دوره دبیرستان مدارس دولتی شهر بجنورد است، لذا توجه به این نکته در تعمیم دهی نتایج به گروه های دیگر حائز اهمیت است. از این رو، پیشنهاد می شود که پژوهش های مشابه در میان مقاطع مختلف تحصیلی و مدارس غیر دولتی صورت گیرد. همچنین استفاده از ابزارهای مختلفی مثل مصاحبه، مشاهده و درجه بندی رفتار دانش آموزان بر قابلیت اعتماد نتایج پژوهشی خواهد افزود. در نهایت، برگرفته از یافته های پژوهشی توجه بیش از پیش بر نقش خانواده و تعاملات والد-فرزندی در سازگاری رفتاری و هیجانی نوجوانان پیشنهاد می گردد که این مهم از طریق برگزاری کارگاه های آموزش خانواده، علاوه بر معلمان و شیوه های تعامل مثبت امکان پذیر شود تا در جهت ارتقاء میزان آگاهی معلمان، والدین و دیگر اولیاء مدرسه از این پدیده و نحوه کمک به فرزندان خود در این رابطه آموزش های کاربردی انجام شود.

منابع

محمدی، نوراله. (۱۳۸۴). بررسی مقدماتی اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس حرمت خود روزنبرگ، فصلنامه روانشناسان ایرانی، سال اول، شماره ۴، ۳۲۰-۳۱۳.

Ahmed, E., Braithwaite, V. (2004). Bulling and Victimization: Cause for Concern for Both Families and Schools. *Social Psychology of Education*, 7, 35-54.

Atik, G. (2006). *the Role of Control, Self-Steem, Parenting Style, Loneliness and Academic Achievement in Predicting Bulling Among Middle School Students*.

Black, S., Weinles, D., Washington, E. (2012). Victim Strategies to Stop Bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 8(2), 138-147.

Chen, J.K., Astor, R.A. (2010). School Violence in Taiwan: Examining How Western Risk Factors Predict School Violence in an Asian Culture. *Interpersonal Violence*, 25(8), 1388-1410.

Eweniyi, G., Adeoye, A. O., Ayodele, K. O., Adebayo, R. (2013). the Effectiveness of two Psycho-Social Behavioural Intervention on Adolscents Bulling Behaviour Among Nigerian Adolescents. *Journal of Studies in Social Sciences*, 2, 246-261.

Finger, L. R., Yeung, A. S., Craven, R. G., Parada, R. H., Newey, K. (2008). Adolescent Peer Relations Instrument: Assessment of its Reliability and Construct Validity When Used with Upper Primary Students. *Adolescent Peer Relations*.

Gofin, R., Avitzour, M. (2012). Traditional Versus Internet Bullying in Junior High School Students. *Matern Child Health*, 16(8), 1625-1635.

Jimerson, S. R., Furlong, M. J. (۲۰۰۶). *the Hand Book of School Violence and School Safety*. Chapter Social-Ecological Model. to Be Published by Lowrence Erlbaum a Associates, Inc. (Pp. 1-38). Mahawah: Newjersey.

Lee, Ch. H. (2010). Personal and Interpersonal Correlates of Bulling Behaviors Among Korean Middle School Students. *Interpersonal Violence*, 25, 125-179.

Marsh, H. W., Nagengast, B., Morin, A. J. S., Parade, R. H., Craven, R. G., Hamilton, L. R. (2011). Construct Validity of the Multidimensional Structure of Bullying and Victimization: An Application of Exploratory Structural Equation Modeling. *Bullying Victimization and Esem*, 103, 701-732.

Menees, M.M., Segrin, Ch. (2000). the Specificity of Disrupted Processes in Families of Adult Children of Alcoholics, *Alcohol & Alcoholism*, 35, 361-367.

Mohammadi, N. (2004) A preliminary investigation of the validity and reliability of Rosenberg's self-esteem scale, *Iranian Psychologist Quarterly*, 1, 4, 320-313.

Ok, S., Aslan, S. (2010). the School Bullying and Perceived Parental Style in Adolescents. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 536-540.

Papanikolaou, M., Chatzikosma T., Kleio K. (2012). Bullying at School: The Role of Family. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 29, 433-442.

Sawyer, J-L., Mishna, F., Pepler, D., Wiener., J. (2011). the Missing Voice: Parents Perspectives of Bullying. *Children and Youth Services Review*, 33, 1795-1803.

Sentenac, M., Gavin, A., Arnaud, C., Molcho M., Godeau, E., M., Gobhainn, S. (2011). Victims of Bullying Among Students with a Disability or Chronic Illness and Their Peers: a Cross-National Study Between Ireland and France. *Journal of Adolescent Health*, 48, 461-466.

Wang, J., Lannatti, R., J., Luk, J., W. (2012). Patterns of Adolescent Bullying Behaviors: Physical, Verbal, Exclusion, Rumor and Cyber, *Journal of School Psychology*, 50, 521-534.

Self-respect, child's attitude towards parents and bullying in school students

Masoumeh Moradyan, Farahnaz Kianersi, Mahmoud Najafi

Abstract

Bullying is a form of low-level violence that has recently attracted the attention of school psychologists. The purpose of this descriptive study is to determine child's self-esteem and child's attitude toward parents in forecasting the bullying of boys /girls students at Bojnourd city public high school at the last year (92-93). A number of 400 students (200 boys and 200 girls) were selected by using a sampling area and answered to the adolescent peer relations questionnaire testing paradigm in 2000, Self-esteem Assessment Test published by Rosenberg in 1965, and Child's Attitude toward Parents Test published by Walter D. Hudson in 1976. The Spss 18 software for data analysis could be used on two levels; the descriptive statistics using statistical indicators mean and standard and inferential statistics using Pearson correlation and regression analysis results presented. According to the results, there is significant relation between bullying, victimization, self-esteem and child's attitude toward parents. The self-esteem and the child's attitude toward parents can predict the bullying the victimization. It is proposed to use functional and practical training to upgrade the knowledge of teachers, parents and other school authorities to this phenomenon (bullying) and to help the children in this regard.

Keywords: self-respect, child's attitude towards parents, bullying, students of school